

մը վերջը Հատերն ալ իրենց վճռական խօսքը պիտի ըսեն, եւ Հատերուն խօսքը ըստ իմ համոզմանս Հայոցոս համար այնչափ նշանակալից է, որչափ Ուրարտացոցոց:

4. Բ. ՄԱՏԿՈՅԵԱՆ

ՅԵՂԱԳՐԱԿԱՆ

Ժ Ա Ն Օ Թ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ի

ՅՅՆՄԱՍԻՆ ԳՆՆՄԱՍԻՆ

ԵՐԵՄԻԱ ՉԵԼԵՊԻՒ ՅԵՄՄԻՆԻՆԻՆ

— (Ընդհանուր)

Գ. Լ. ՈՒՆԻ Գ.

ՅՈՂ 1. «Դուհւմը՝ Վարդապետ, խօսքը դարձեալ Վարդան վարդապետին ուղերձ է, որչափ սեր եւ համակրանք ունի Երեմիա այդ Եկեղեցականին, միշտ զայն իւր հոգին (Դուհւմ) անուանել:

ՅՈՂ 2. Հոս իրեւ թէ նաւէն էլլելով ձի կը հեծնան, Կ. Պոլսոյ ցամաքային արեւմտեան կողմն պոյնելլու:

ՅՈՂ 3. Կ'անդուի, թէ Կ. Պոլսոյ պարսպներուն այս էկրի Գալու (Եւրոպայի) կողմէն մասն է, զոր՝ Թորք դարուն սկիզբը լեւոն Ե. իմաստասեր կայսրը Հայկազուն, ընդարձակ խրամով մը վերստին շինեց, եւ որ հին ատենները Ծանցուած էր Պարսիսկ Վաշէր՝ նեան անուանով:

ՅՈՂ 13. «Սուլթան Սիւլէյման», զոր Երեմիա կը կոչէ խելացի, Սուլթան Սիւլէյման առաջինն է: Յիւլիս 1520 թուականէն մինչեւ 1566: Այս Սուլթանին է որ Սամաթիոյ Սուլթան Կարսի Ս. Գեորգ Եկեղեցին Յոյներու ձեռքէն առնելով տուած է Հայերուն, ինչպէս պատմած եմ արդէն (Գլուխ Ա. առջ 60):

Սուլթան Սիւլէյմանի հայրն էր՝ Սուլթան Սելիմ առաջին, որ Քրիստոսի 1513 թուին:

(Երեմի. 2-րդ Մատեան 1-րդ, 4. Գ. 1-րդ. Եւրոպ. Վեների 1804, Հատոր Ե, էջ 107.)

երր կը քաշէ Գալուի վրայ ու զայն կ'անուանէ, խելցն կը ժողկէ քաղաքին բոլոր կարող աւուստասպետներն, եւ անմիջապէս Կ. Պոլսն կը խաւրէ զանոնք, որոնց համար ջամէան կը գրեթէ՝ բազում լին յազգէ Հայոց:

ՅՈՂ 18. Այս առիթն՝ «զորս թողի գրել յայլ մաստան, պարբերութիւնը կը յայտնէ, թէ՛ Երեմիա Չեչեպի շարագրած է նաեւ ուրիշ Երկարութիւն մը, որուն մէջ Կ. Պոլսոյ աշտարակներն եւ հեռուներէ հոն բերուած ընտրեալ մասն ընդարձակ խօսած ըլլաւ: Երեմիայի այդ գործն անկասկած Օսմ. Թագաւոր. ներու պատմութիւնը պիտի ըլլայ Եւրոպայի, որ միջ գիտէ իր միջին անկիւնը կը պահուի: Ասոր մէջ համառոտութիւնը կը ցանուի իմ քովս, ինչպէս յայտնած եմ Երեմիայի կենսագրութեան մէջ:

ՅՈՂ 40. «Յաջ կողմեր՝ գերեզմաները՝ պալատոցոցն մեր հայկազուն, Եւրոպայի Գալուի Եղգային Գերեզմանատունն է սա, որ համբաւաւոր է իր հնութեամբն եւ ուր ննջեցաւ կը թաղուի դեռ մինչեւ այսօր: Նշանաւոր անձերու, եւ երեւելի Եկեղեցականներու շիրիմներ կան հոն. ասոնցմէ մին մասնաւորապէս կը յիշէ Սարգիս Գալու, իր Պոլսական պալատին մէջ սպասէ:

«Գոն աստ եւ շիրիմ վարդապետաց անոնց. յորս առաջինն է Դանիէլ Վարդապետ՝ որն Պատուական, որ դարձ արքայաւոր ի Նուբարէ թեմէն Ռուսիոյ կամեր երթալ յԱլեքսանդր, եւ վառ շիրիմալ գոլոյ աթոռոյն ի պատանաւ տարածպետութեան Ղազար Սաթուրիան, եւ յիւլիս Պետրոս Վարդապետին, հրամանաւ Եւրոպայի Պատրիարքին՝ պանդխտացաւ ամփ քաղաք ի Պալատ Եկեղեցոյ Սրբոյ Հրեշտակապետին Սրբոյի: Իւր՝ օրհաս նորին ժամանակ վախճանեցաւ ի ժամառացուի, ի թուականին Հայոց Ռ.Ջ. 1747 ի Նշմ. օգոստ, եւ յամի ինչ 1747, եւ թաղեցաւ փառաւորապէս: Եւ Յաղապարար նորին շքեղացեալ է ի Գերեզմանատան անդ. զորոյ ոտանաւորն շինեալ է անուանի Դպրեւ Պաշտարար, եւ զորն նորին գրեալ, Ռաֆայէլ համբարեղ պատկերանկար:

Սարգիս Գալուին յիշած այս շիրիմը կը կենայ տակաւին Եւրոպայի Գալուի Գերեզմանատունը, ինչպէս անձամբ տեսայ զայն: Անխնամ

1. Պ. Գ. Լ. Եւրոպ. Վեների 1804, Հ. Գ. 1-րդ.

2. Ալեք. Զարեհ Բաշեղ 1-րդ, ինքնին, Հատոր Ե, էջ 118 եւ Զարեհ Բաշեղ 2-րդ, Հատոր Ե, 1802, էջ 107.

Ասոցը հոն առաջին անգամ 1828ին կը հիմնեն Ս. Եսայան Ոսկեքերտի անունով փոքրիկ եկեղեցի մը, ջանքեր Պաշտպանի Յեր Պաշտպան Բաշանային՝ եկեղեցիին օծումը տեղի կ'ունենայ 1829 մայիսի 7ին, կարապետ Պատրիարքին օրով, որ ինչն ալ Պաշտպանի էր։

Սոյն եկեղեցին 20 տարի վերջը 1847 Ղոյնեմեր 16ին¹, Յատկեան Պատրիարքի ժամանակ կը վերաշինուի աւելի ընդարձակ, փոյժեռանդն Ժրաշնու թեմամբ միւթեղէլի Արքեպիսկոպոսին, ինչպէս կը յայտնէ եկեղեցիին ճակատի Արքեպիսկոպոսի մը²։

Բայց փայտաշէն ըլլալով այդ եկեղեցին, հրդեհի մը ճարակ եղաւ, 1900 Յունիսին եւ կը մնայ ցարդ այրեացաւեր։

Գարակեմորիկի Ս. Եսայան Ռսկեքերտի եկեղեցին նշանաւ որ ուխտատեղի մըն էր եւ ճանչցուած պղտի Արմաշ անունով, իր ունեցած Ս. Աստուածածնայ յատ հին մէկ պատկերին համար, որ նման է մեծ Արմաշի Զարեափանին։ Եկեղեցին այրած միջոցին անվտանգ ազատեցաւ այդ պատկերն եւ փոխադրուեցաւ Պաշտպանի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին, ուր կը շարունակուի այժմ անոր ուխտագնացութիւնը։

Գարակեմորիկի թաղն իր եկեղեցիին հետ ունեցած է նաեւ Ս. Ոսկեքերտ անուն երկսեռ վարժարան, որ եկեղեցիին այրելէն ի վեր կը մնայ փակ։ Հոս 1875ին կազմուած է Վասպուրական անուն ընկերութիւն մը, որ կրթական բնայ դաստիարակութիւններ կ'ընէր Ժողովրդեան, բայց շատ չէ տևած։ 1880ին կազմուած է Ա. Գ. Գ. եւ Անաշխարիկ գրասիրական ընկերութիւններ, որոնք ցրուած են, բաւական ժամանակ օգտակար գործունեութիւն ցոյց տալէ յետոյ։ 1896ին կազմուած է հոն Աղքատախնամ ընկերութիւն մը, որ թաղին աղքատներուն բնակիչ եւ գեղ կը հայթայթեն։

Գարակեմորիկէն քիչ մը վար ինչալով դէպի Պաշտպան, կը գտնուի Սալմաթօրուկ հայաբնակ թաղը, հոս 1846էն ի վեր ունիւք Ազգ. երկսեռ դպրոց մը։ Թաղէն Բարձրորդիմէն, ուր կը յաճախեն այժմ նաեւ Գարակեմորիկի այրած եկեղեցիին սաներն ու սանուհիները։ Հոս 1874ին կար Գրասիրական անուն ընկերու-

թիւն մը, որուն նպատակն էր թաղին մէջ ընկերութիւնը տարածել, եւ ունենալ Մատենադարան-ընկերացան։

Սալմաթօրուկ թաղին մօտերն է, որ Հայերը շատ հին ժամանակներու մէջ ունեցած են Ս. Նիկիթայոյ անուն եկեղեցի մը, զոր հորդոր ցուցած են յետոյ, եւ որուն համար Գրիգոր Դարանաղացի վարդապետը Պաշտպանի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիին պատմութեան սկիզբը ունի տեղուր յիշատակագրութիւն մը³, որ է.

«Թաւն Ռ-էն (1077 + 551 = 1628) յորժամ մեծաւ տաճարմամբ դարձաւ յերուսաղեմայն եկեղեցացայ ի ըստանալով, յայնժամ ստանալով մեծամեծ ազգէր յարեալ պատերազմի եւ ցանց անկերանեկի եւ ողորց եւ կոհոյց արժանի որ վասն Ժողովրդեաց զայն իմ, եւ անուշազգ զնայոց յաճանայոց եւ ժողովրդոց. մահալայնի տաճարէն շարացեալ էին, որ շատուց հետէ կուտայային՝ զփոխուկի Սուրբ Նիկիթայ եկեղեցին՝ դարձուցեր էին, որ կենս ֆրանսիաց կը եւ կենս մեր Հայոց ազգին ի հետեց հետէ, որ մեր հանգստարանն էր՝ որ ուր որ զնայոց եւ զայսք անդ կու գազարեալ։ Իւ շատ ընդարձակեցաւ եւ մեծացուցաւ, որ յատալ մէկ մարդոյ նստելու տեղ մէկ կայր մեր Հայոց, բայց սակաւ ծառատունն եւ գերեշմանատունն եւ բուրաստանն, եւ ֆրանսիաց տունը եւ տեղը եւ բուրաստանը, որ մեր ազգէ վարձուաց էին նոցա, եւ հանց յաշարութիւն եղեւ յաստանոց, որ մեր ցան ընդոյցին շատ եղեւ, որ շարժուեալ մի տեղէն՝ որ հազար երկեղեցի մըն եւ քանիքն եղեւ ամենայն տարին, նա զնեցաւ, եւ մեր այլ շատ շինեցաւ գեղեցիկ շէնք, եւ անուշահամ ըստ հանց մեր աշակերտ Եսայան արեւդային, եւ այլ բազում եկեղեցւոյ սպասոց զարդարեալ։ Երբժամ առնելու են եղեր Գ. ամիս դուռն մահերն են՝ թէ ընկեր կալաւց տար որ բանալն, երկու հարկեր դրուշ կուտան, ու այլ կըրտատանն եւ կուգան մեծ առ կետարացի Գրիգոր մարգարէն⁴ որ յայնժմ ժամանակի կեկաւ որ ի կետարից ի ըստանալով, նա փոխանակ իւրաք տալոյն եւ օգնելոյն կու աստեղ նոցա թէ դուց ոմ էր. ֆրանսիաց եւ անֆրանսիաց տեղացիներն հոգան, եւ այլ ցարկ բարձր շատ կուտ. եւ կու յուսահատեղ դնուա, որ կուգան եւ կեդան զՄ. զորուշ յետ կառնուին ի ստակոն միւֆտունն, որ նա եր փառ կոցն են առնեցին։ Որք կառնուին միւֆտունն՝ որ յետ կառնուին զգրամե կուհաւքը զամենայն ուսմանոյն իւր եւ շատ ամբողջեց կուգանն՝ մեզոյից կուգանն, եւ նամալ կարգան եւ մեղու կառնեցին։

¹ Ժամանակագրական Պատմ. Ս. Երեսնագիծ Աստուածատու եղ. Եղեւանեան ԻՂԻ. 1890. հատոր Ա. էջ 806-811։ Բաւոսի 1901. Փարթի էջ 147-150։ Ժողովրդական Երեսնայն. Պոլիս 1901. Ստեփանոսի. Պ. Պոլիս թիւ 2048-2050։ 1905 Նշանք։

² Այս եկեղեցին միւս կողմից անունով ճանչցուած է.

³ Աստիքի՝ Գրիգոր Կետարացի Պատրիարքը Գ. Պոլսոյ։

¹ Պատմ. Հայոց, Ա. Պերպերեան էջ 208 եւ 479, եւ Երեսնայն Ս. Փրիլիս Ազգ. Հիւսիսանոցին, 1900, էջ 180.

² Պատմ. Հայոց, Ա. Պերպերեան, էջ 319 եւ 556 եւ Երեսնայն Ս. Փրիլիս Ազգ. Հիւսիսանոցին, 1900, էջ 181. եւ 1909, էջ 86։

³ Երեսնայն Ս. Փրիլիս Ազգ. Հիւսիսանոցին 1900, էջ 181։

Այս Ս. Նիկողայոս եկեղեցին, որ ըստ Բիւզանդացի Պատմագրի պատմագետին հետազոտութիւններուն, Բէֆէնէն և Պօլսոյ ընդունած հայ գաղութի մը տրուած էր 1475էն յետոյ,՝ եւ այդու կողման իսկանդուլից եկեղեցին, հանգիստ Գարուկէսի հայկական կեանք մը կ'ունենայ եւ դէպի 1627ին ինչպէս կը կարդանք վերի յիշատակագրութեան մէջ, Գրացի մղեւանդ տաճիկները բռնի զայն յափշտակելով՝ կը վերածեն մզկիթի, որ կը մնայ այնպէս մինչեւ այժմ՝ քիֆլիի նամի յորջորջումով, Երեսմա Զեւեպի իր Պոլսոյն մէջ շտիշտակեր այս եկեղեցին եւ իրաւամբ, որովհետեւ ինքը գեռ ծնած չէր եւր այս եկեղեցին արդէն մզկիթի վերածուած էր շատանց:

Գրացի եւ վերջերս անձամբ տեսնել այդ մզկիթի, որ անշուք անխնամ թողուած իւր երբեմնի քրիստոնէականութենէն եւ հայկականութենէն ոչինչ, ոչինչ կը ներկայացնէ զարդիս այցելուին հետաքրքիր աչքերուն:

Գառնի գառն է յիշել այսօր թէ հայաբնակ թաղ մը շուրջ բողոքած է ժամանակապէս Ս. Նիկողայոս եկեղեցին, թէ Նըուսադէօ միաբանութեան Պօլսական կայան եղած է այն երբեմն եւ նշանաւոր եկեղեցականներ ապրած են հոն ու իրենց ազգագուտ գործերով զայն մայրաքաղաքի հայ եկեղեցիներուն անուանին ըրած են:

Վիեննայի Միթիթարեանց վանքը պահուած 256 թիւ Կանոնագիրքը՝ որ թուական շուրհի, բայց կ'աւանդէ թէ ընդօրինակուած է այն՝ ի քաղաքն Լուսամպօլ ի զրանն սուրբ Նիկողայոս, ծնումը թերաւարժ եւ անիմատ գրչի Անտիս Երեցու, ի խնդրոյ քաջ րաբունապետի Առիստագէս վարդապետի կը կարծեմ թէ գրուած է այս Սալմաթմուրէի Ս. Նիկողայոս եկեղեցին անոր գրաւումէն (1627) շատ տարի առաջ. այդ ձեռագրին մէջ յիշատակուած Արիստագէս վարդապետն ըստ իս, ոչ այլ որ է, բայց թէ Արիստագէս Խարբերդցին որ ինչպէս տեսանք, Գրիգոր Գարանաղիի շատ մը տերին էր, եւ Պալատի Ս. Լընշտակապետ եկեղեցին յիշուածն ալ մեծ պատճառ: Լարկուս Արիստագէս Խարբերդցի ինքն ալ կ'իջեւանէր Ս. Նիկողայոս եկեղեցին:

Աղգային տպագրութեան պատմութիւնը գրող հայ բանասերներու բոլորն ալ կը կարծեն թէ Որգարի դպիր երբ վենետիկէն և Պօլսոյ եկաւ, 1567ին հաստատած տպարանն՝ այս սուրբ Նիկողայոս եկեղեցին մէջ եղած ըլլայ, եւ իրենց նմանաբանութիւնը կը հիմնեն, Արգարի և Պօլսոյ տպագրած հատորներուն այն Թիշտակապետներուն վրայ՝ զոր Մաղաքիա դպիր չէր վահիւրճեան գրած է իր ժամանակագրութեան մէջ, եւ որոնք են՝

1.

“Ռիփ-Ջ (1567) ի Լայրապետութեան Լայր Գեռն Միքայիլի ԻԱ. ամի Կաթողիկոսութեան, ի մայրաքաղաքն և Պօլսոյ, յեկեղեցիի ամի թագաւորութեան Օսմանլի Սուլթան Սէյիթի, եւ ի շորթոր ամի պատրիարքութեան Գեր Յովոր Բաւապետի և Պօլսոյ, առ աստ Եղեղեան Եպիսկոպոսին, ընդ հովանաւ Սորի Նիկողայոս Եկեղեցիի Լայր՝ եղեւ ստամպայ, պիտիք պատմադիր, եւ ասորցաւ Փղըր Գրականութիւն աղայոյ,՝ ձեռամբ անտժան կնքադիր գրի Յովորին,՝

2.

“Ռիփ-Ջ (1568) ի և Պօլսոյ Նոր տամպայ գիր սահմանեցին ի հայրապետութեան Գեռն Միքայիլի Եպիսկոպոսի եւ ի պատրիարքութեան և Պօլսոյ Գեր Յովորի, ընդ հովանաւ Ս. Նիկողայոս Եկեղեցիի, ձեռամբ խոր վերագիր Առաքալ Արգարի արհեստագործութեան Արգար գրի եւ իւր թագադարձ Անտիս Սուլթան Սարկաւապին, որոյ գրովն աղեղաւ տնայացոյ յառաջ բերին,՝

* * *

Ինչպէս կ'երեւի, սոյն յիշատակարաններուն մէջ յիշուած Ս. Նիկողայոս եկեղեցին որով չէ և Պօլսոյ Ս. Նիկողայոսն էր այն թէ Կեօմիւրիկի, յայտնի չէ, եւ մեր բանասերները մանաւանդ Լընշ Աստուրի՝ եւ Լ. Իսահակ վ. Սրապեան՝ իրաւունք չունին զայն Գարեկեօմիւրիկին համարելով, Գրիլ՝ թէ և Պօլսոյ առաջին հայ տպարանն ալ հոն էր հաստատուած 1567ին:

Առաջին Գրիկի Նանթթագրութիւններու մէջ, Գուժ Գարուի Ս. Նիկողայոս եկեղեցին մասին խօսած ատեն, եւ այնպէս ենթացիւր Եմ թէ Արգարու տպարանն հոն հաստատուած պէտք էր ըլլալ. նախ՝ որ այս Ս. Նի-

1 Չահեան Պարթ. Լայր Գ. էջ 657:

1 Իսահակ Պարթ. 1899, Ա տարի, էջ 49, եւ էջ 112-114:

2 Իսահակ Պարթ. 1901, էջ 149:

3 Սորի Յովորի ձեռագրաց վիճակ էջ 658-657:

4 Չահեան Պարթ. Լայր Գ. էջ 657:
5 Պարթ. Լայնի Գարուի Լ. Գ. Ե. վենետիկ 1895, էջ 47-48: Ենթադրեալ և. Զարգարեան և Պօլսոյ 1911, էջ 261-262:
6 Զարգարեան և Պօլսոյ 1911, էջ 80:
7 Ենթադրեալ և. Զարգարեան և Պօլսոյ 1911, էջ 218:

կողայոսի Թադե Իրբեւ հայաբնակ Թադ աւելի
հին էր եւ նշանաւոր, քան Գարակեօմիւրիկները.
երկրորդ որ սա կեդրոնն հետու ըլլալուն եւ կիւ-
տով ալ ֆուանկաց պատկանելուն, չէր կրնար
հայաբնակ տպարանի մը յարմար վայր սեպուիլ:
Բայց իմ այս ենթագրութիւններուս վրայ կը
փորձուիմ պնդել, նաեւ այնու՝ որ եթէ տոյն
տպագրութիւնները Գարակեօմիւրիկի մէջ կա-
տարուած ըլլային, անպատճառ ալ տեղի Ս. Նի-
կողայոս եկեղեցիին հետ յիշուած պէտք էր ըլ-
լար, որ ի Թադն Կաֆայեցոց եւ կամ Կէօմ-
իւրիկի Ս. Նիկողայոս որոշէ ու յատկացուցէ
խօսքերը, ինչպէս ուրիշ տեղեր կը կարգանք:
Բաց ստի, եթէ իրաւ Գարակեօմիւրիկի Ս. Նի-
կողայոս եկեղեցին է. Պոլսական հայ տպագրու-
թեան առաջին վայրն եղած է, պէտք էր որ
Գրիգոր Վ. Դարաւանդցի յիշէր այդ պատմական
մեծ արժէք ունեցող խնդիրը, երբ Պալատու Ս.
Հրեշտակապետ եկեղեցիին պատմութեան սկիզբը
բաւական ընդարձակ ու մանրամասն տողեր ալ
կը նուիրէ այդ Ս. Նիկողայոս եկեղեցիին յիշա-
տակին: Մինչեւ ցնոր լուսաբանութիւն, մեք
այնպէս պիտի ընդունինք, ինչպէս ընդունած է
նաեւ Հ. Գրիգորիս Գալէմբերեան թէ Ար-
գարեան է. Պոլսական տպագրութիւնները տեղի
ունեցած են ոչ թէ Գարակեօմիւրիկ կամ Կա-
ֆայեցոց Ս. Նիկողայոս եկեղեցին, այլ Գում
Գարուի մօտ եղած Ս. Նիկողայոս եկեղեցիին
մէջ. եւ արդէն Չամչեան ալ Արգարեան տը-
պագրութեան յիշատակութիւնն ըրած միջոցին,
երբ Արգարի ու անոր ընկերներուն վրայ կը խօ-
սի, Հորեքին որք պատրաստեալ իւրեանց
տեղի 'ի դարպաս եկեղեցոյ սրբոյն Նիկո-
ղայոսի' որ 'ի Կոստանդինուպոլիս տպա-
գրեցին անդ կ'ըսէ, չէ թէ 'ի Կաֆայեցոց Թա-
դը'. այսաւրտ ալ չի բաւականանալով՝ կը
յաւելու, բայց քանզի զիր սոցա անպիտան
էր՝ խափանեցաւ, եւ ապա հրկիզութիւն
պատահալ կորեալ: Գիտե՞ք որ Կ. Պոլսոյ
կողմի Ս. Նիկողայոս եկեղեցին քանի՞ն ալրած է,
եւ մէկ հրկիզութիւնն ալ պատահած էր գուցէ
1568ի տարեները, բայց Գարակեօմիւրիկի Ս. Նի-
կողայոսին այրիլը երբեք չէ պատահած:

(Ըրբան-Թիւրք) 804Թ. ՎԱՐԱՍՏ Բ. ԹՈՐԻՈՍԵԱՆ

ԼԵՋՈՒՐԱՐԱՆԱԿԱՆ

«ԸՆԴ» ՆՈՒԳԻՐԸ ԵՒ ԱՆՈՎ ԿԱՅԳՈՒՄԸ ՔՆՆԻ ՄԸ ԲՈՒՅԻՐ

Յայտնի է թէ Հայ լեզուն իր արմատ
բառերու քոխութեամբ չէ միայն որ հին զար-
գացած լեզուներու կարգին մէջ ունի իր տեղը:
Հարիւրաւոր մասնիկներ կու գան օգնելու լե-
զուի բառերուն՝ ընդլայնելու կամ սեղմելու,
աճեցնելու կամ նուազեցնելու, զօրացնելու կամ
տկարացնելու բառերուն միտքը, անոնց նշանա-
կութիւնը:

Միւս կողմէ ածանցում, բարդութիւն
յան հետեւ կը բազմապատկեն լեզուին միջերբը,
կը յօրինեն կը ստեղծեն նորանոր բառեր ու
յետագայ նախագայ գարձուածքներ, տեղա-
փոխութիւններ կու տան լեզուին այնպիսի ճիւղ-
նութիւն՝ որուն վր կարօտի ճիս ու բանաստեղ-
ծակաւ ո՛ր եւ է լեզուն:

Մեր նպատակն է՝ այս քանի մը տողով
ուշագրութեանն յանձնել յարգելի բանասեղ-
ներու ԸՆԴ նախդրով կազմուած քանի մը
բառերը:

Արդ՝ մէկդի թողով պէս պէս առումը
ԸՆԴ նախագրութեան, որ ամէնէ փայլուն աստղը
է կարծես լեզուի հորիզոնին վրայ՝ կը դիտենք
որ մանեւթով սկզբնատարը Կեղող բառին կուշտ
իւրեւ *préfixe* կամ, հայերէն բացատրու-
թեամբ, բառէն առաջ կցուող = նախդիր —
ածանցական մասնիկ՝

Եւ խաւարե կը կորսուի իւր վերեւ Դ գիծը, զօ.

Ընդունիմ = ընդհալ = ընդհալագիր՝ կըլլայ
ընկալ = ընկալագիր.

ընդհալածել կըլլայ՝ ընդհալեցի (իսիտմը կապել).

ընդհեր? ընկեր.

ընդհերաւակել ընկերաւակել.

ընդհերցիկ ընկերցիկ (ըլ[ց]կեցուլ).

ընդլընուլ ընկընուլ.

ընդկուզանել ընկուզանել.

ընդկըլ(մ)ել ընկըլ(մ) (կղզիել. սիւղիւ).

ընդգծել Կ թարմատար Գի.

որով կու՝ = գու՝ (ծուկ),
անկանել ի գու՝.

ընդկողմանել ընկողմանել.

ընդկոյց? ընկոյց.

ընդկրկնել ընկրկնել իւրիւր յետո յետո

ընդկրկնել ընդ կրուկն. ընդ

ընդկրկնել կրուկն.